

Lynn C. Purkey. *Spanish reception of Russian narratives, 1905–1939*.
Woodbridge: Tamesis, 2013, 203 pp.

IVAN GARCIA SALA
Universitat de Barcelona
ivangarcia@ub.edu

Els darrers vint anys han anat apareixent cada vegada més estudis dedicats a la traducció i recepció de la literatura russa a Espanya; tanmateix hi ha molt pocs treballs que tractin de forma específica la influència de la literatura russa en les lletres hispàniques. El llibre de Lynn Purkey, centrat en el període que va de 1905 a 1939, és un dels primers textos dedicats principalment a l'estudi de la influència de la primera literatura soviètica i del Realisme socialista en autors espanyols dels anys 20 i 30. Concretament, autors i obres que engloba sota el concepte de «Nuevo romanticismo»: José Díaz Fernández, Manuel D. Benavides, César M. Arconada, Alicia Garcitoral, Joaquín Arderius, Rosa Arciniega, María Teresa León y Luisa Carnés.

El llibre comença amb una introducció al concepte de *Nuevo Romanticismo*, una «vuelta a lo humano» en literatura, que s'emmirallà clarament en moviments soviètics literaris com el Futurisme i el Realisme Socialista. A continuació, en el primer capítol Purkey examina el diàleg cultural espanyol i soviètic a través de l'estudi dels *travelogs* dels anys vint i trenta, període en què a Espanya es popularitza el viatge a l'URSS. Purkey compara la impressió que la nova societat soviètica produeix en els viatgers espanyols amb les impressions d'Ilià Ehrenburg a *España, república de trabajadores* i, a partir del contrast entre les diferents visions, extreu la imatge general que els dos països tenien l'un de l'altre. En el segon capítol comença ja a tractar les influències de la literatura soviètica en els autors esmentats. Concretament, dedica el capítol a la importància de la literatura de Màxim Gorki i, especialment, de la novella *La mare*, en la literatura del Nuevo Romanticismo. Gorki, que des de principis del segle xx havia gaudit de popularitat entre els lectors espanyols, quan el règim soviètic el canonitzà com a creador del Realisme Socialista, es convertí en una autoritat per a determinats escriptors i intel·lectuals de la Segona República especialment interessats en la literatura de l'URSS. Purkey analitza la influència de la seva literatura examinant la crítica periodística espanyola i fent un breu panorama de la recepció de les seves traduccions. A partir d'aquí estableix els paral·lelismes entre *La mare* i *La Venus mecànica* de Díaz Fernández, *Un hombre de treinta años* de Benavides i *La escuela* d'Arderius. Assenyala els elements estilístics i argumentals de *La mare* que la converteixen en paradigma del Realisme Socialista i que són adoptats, transformats o rebutjats pels autors espanyols. D'entrada, observa que l'argument de totes aquestes obres es construeix al voltant del procés de conscienciació política de les classes proletàries. Tant en l'obra russa com en les espanyoles sempre hi ha un personatge que compleix la funció d'inspirar la resta i de difondre les idees socialistes; en aquest procés, les dones

tenen un paper central, a vegades perquè consciencien i d'altres perquè són l'objectiu de la conscienciació dels activistes. Els autors espanyols coincideixen amb Gorki en la manera de construir els personatges. Totes les obres es poden qualificar d'hagiografies modernes, en què els personatges són imatges despersonalitzades i tipificades per tal que funcionin com a símbols de la collectivitat. Tanmateix, Purkey constata també diferències significatives. En aquest sentit, observa que el procés de conscienciació en els personatges espanyols es fa a través de les relacions amoroses i sexuals que s'estableixen entre mentor i deixeble, mentre que a *La mare* de Gorki no hi ha cap mena de referència eròtica, ja que s'entén que el compromís amb la ideologia és indissociable de l'ascetisme. Estilísticament, les diferències també són importants; si l'estil de Gorki es caracteritza per la simplicitat, el dels autors del Nuevo Romanticismo, en canvi, molt influenciats per les avantguardes i, especialment, pel surrealisme, escriuen amb un estil poètic, d'una gran densitat metafòrica, que tendeix cap al barroquisme. En el tercer capítol, Purkey analitza la influència de la novella *Ciment* de Fiodor Gladkov i la pel·lícula *La vaga* d'Eisenstein en tres novel·les espanyoles que tracten el tema de la fàbrica: *La turbina* d'Arconada, *La fàbrica* de Garcitoral i *Mosko-Storm* d'Arciniega. Les dues primeres representen la fàbrica com un temple, un espai utòpic que és metàfora del progrés i la transformació social, mentre que Arciniega converteix la fàbrica en un símbol de la distopia de la modernitat. Tot i així, com en el cas de Gorki, Purkey veu la influència de Gladkov també en els herois positius d'aquestes novel·les i en els personatges femenins, forts i independents. Però és sobretot la focalització que utilitzen Gladkov i Eisenstein en la representació de la fàbrica, que està al servei de la creació de les masses, allò que, segons Purkey, reproduïxen els autors espanyols. En el quart capítol examina la influència de les teories feministes d'Aleksandra Kollontai en l'obra de María Teresa León y Luisa Carnés. Després d'una breu introducció a la recepció del feminisme soviètic, que era seguit atentament a la premsa espanyola i apreciat pels autors afins a les idees del Nuevo Romanticismo i altres intel·lectuals, fa un recorregut per les idees de Kollontai. Especialment influent fou la seva novella *La bolchevique enamorada* (traducció en castellà de *Vassilisa Maliguina*), on es defensa la substitució de la família per l'Estat, la dona activista que deixa de banda l'amor per dedicar-se a la causa revolucionària, la maternitat fora del matrimoni, les relacions extramatrimonials de les dones, l'avortament, etc. León y Carnés en les seves obres, de clara consciència política, malgrat que fan una crítica del matrimoni seguint l'estela de Kollontai, representen l'amor en el marc del matrimoni i ambdues rebutgen l'avortament. Pel que fa a la imatge del cos de la dona, malgrat que les autores espanyoles no incorporen l'androgínia o la inexistència dels cossos femenins de Kollontai, sí que neguen la crida «natural» de la maternitat. Tal i com succeeix amb Gorki, Purkey considera que, pel que fa a l'estil, les autores difereixen molt de Kollontai, que tendeix a un estil simple, molt influenciat pel periodisme, mentre que el de les espanyoles és més complex i elaborat. En el capítol cinquè, dedicat a la temàtica bèl·lica, es compara la representació de la guerra civil russa que fa Isaac Bàbel a *La cavalleria roja* amb la campanya al nord d'Àfrica descrita per Díaz Fernández a *El bloqueo*. Després de comentar la bona acollida que a Espanya tingué la literatura bèl·lica soviètica per la fascinació que exercia la Revolució d'Octubre, Purkey

recorda que Díaz Fernández escrigué una crítica de la novella de Bàbel. Sembla que Díaz Fernández utilitzà l'estructura argumental de *La guàrdia roja* per a la seva obra. Ambdues novel·les s'estructuren a partir de petits quadres independents que recreen les impressions del narrador, un soldat que participa a l'enfrontament bèl·lic. El sadisme i la violència sexual explícits també hi són presents i en els dos escriptors s'expressa de forma especialment intensa la deshumanització de la guerra a través d'escenes de violència contra animals. Tanmateix, en la novella de Díaz Fernández, així com en les d'altres escriptors espanyols, es reivindica el pacifisme a ultrança, ja que la guerra colonial és llegida com una manifestació de l'opressió de les classes dominants contra la llibertat dels pobles, mentre que en les novel·les soviètiques la guerra es considera un mal necessari per aconseguir el triomf de la revolució; Bàbel, tot i que denuncia la violència, no fa una condemna explícita de la guerra civil com fan els espanyols.

Comparant, doncs, alguns textos significatius soviètics amb novel·les espanyoles, Purkey aconsegueix mostrar la importància de l'arribada dels textos russos i de les seves idees estètiques en la renovació literària que pretenien fer els autors afins al Nuevo Romanticismo en la cerca d'una literatura compromesa amb la política i la societat.